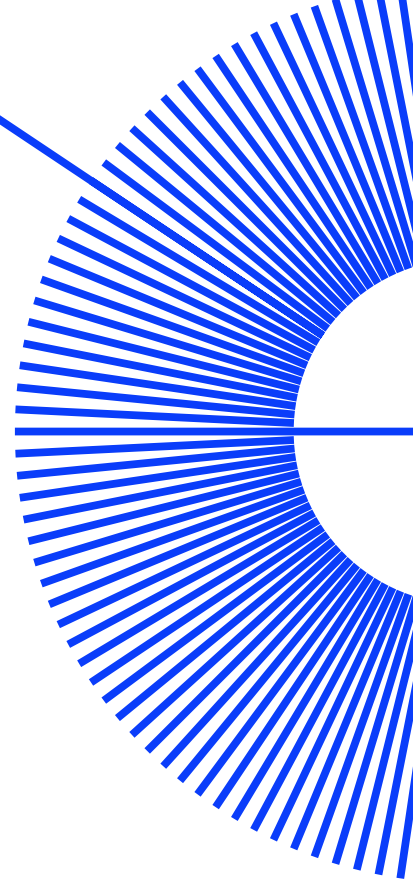

samenwerkend in
netwerk digitaal erfgoed

Activiteitenplan

1 januari – 31 december 2023

Bestuur Netwerk Digitaal Erfgoed

Het Nieuwe Instituut: Josien Paulides

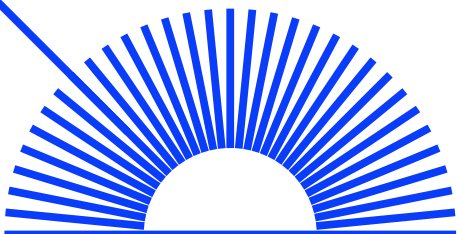
KB, nationale bibliotheek: Lily Knibbeler

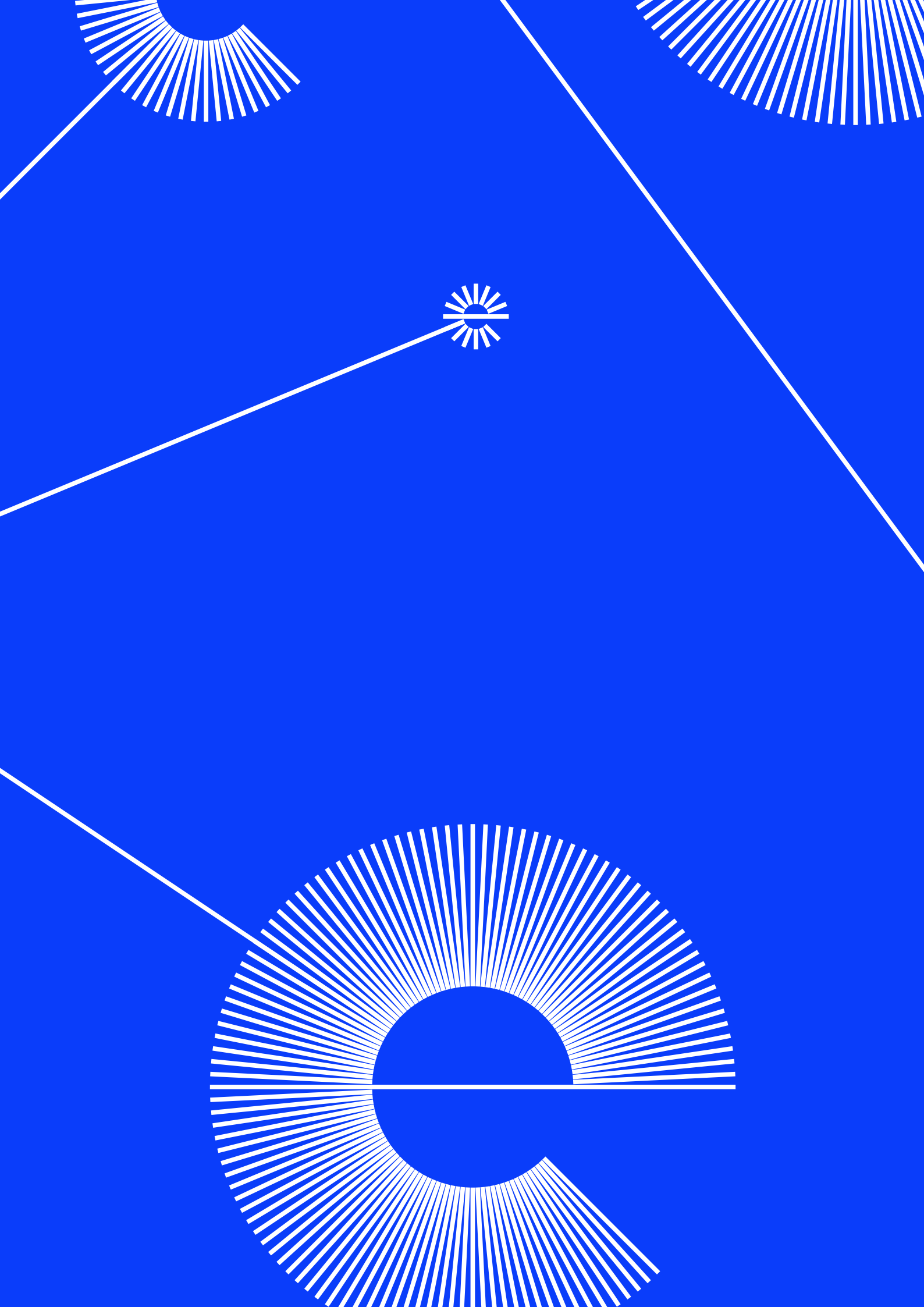
Koninklijke Nederlandse Akademie van Wetenschappen, Humanities Cluster: Menno Rasch

Nationaal Archief: Afelonne Doek

Nederlands Instituut voor Beeld & Geluid: Eppo van Nispen tot Sevenaer

Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed: Arjan de Zeeuw

Inhoud

1. Inleiding	5
1.1 Terugblik activiteiten 2022	5
1.2 Focus activiteitenplan in 2023	6
2. Activiteiten en resultaten	9
2.1 Infrastructuur	9
2.2 Houdbaar	13
2.3 Zichtbaar	15
2.4 Implementatie	17
2.5 Communicatie	19
Bijlage 1 – Samenwerking in het netwerk	21
Bijlage 2 – Borging van resultaten	24

Voorwoord

Dit is de subsidieaanvraag om de activiteiten van het Netwerk Digitaal Erfgoed voor 2023 te ondersteunen. Het kader en de doelstellingen voor deze aanvraag zijn beschreven in de Nationale Strategie Digitaal Erfgoed 2021-2024.

Tal van organisaties bewaren fragmenten van het erfgoed, van lokale historische verenigingen tot de grote nationale instituten. Dat kan materiaal zijn over een kunstbeweging, documentatie over de landbouwmechanisatie, vastgoed in oorlogstijd, ervaringen van nieuwkomers in de samenleving of een willekeurig ander onderwerp. Het digitale domein maakt het mogelijk om dit versnipperde erfgoed bij elkaar te brengen door het te verbinden. Op deze manier ontstaat een nieuwe, rijke bron die toegankelijk is voor iedereen die geïnteresseerd is in erfgoed en het wil gebruiken. Dit verbonden digitaal erfgoed maakt het mogelijk om nieuwe vragen te stellen, bestaande verhalen te verrijken met nieuwe inzichten en antwoorden te vinden. Het helpt ons om samen in gesprek te blijven over verleden, heden en toekomst. Dit is de kans die we moeten grijpen om digitalisering ook echt van waarde te laten zijn.

In 2023 spelen we, ook met hulp van dit activiteitenplan, in op de instapniveaus en snelheden in het netwerk van erfgoedorganisaties, bijvoorbeeld door ondersteuning te organiseren zodat iedereen mee kan komen. De activiteiten voorzien in de behoefte aan deskundigheidsbevordering en het delen van best practices. In alles wat in het netwerk opgepakt wordt, blijft de gebruiker centraal staan. Het is verheugend dat het netwerk zich afgelopen jaren ook heeft uitgebreid richting het Caribisch deel van het Koninkrijk en in 2023 zullen we de relaties met het overzeese netwerk verder versterken.

Vanaf 2023 worden de activiteiten uitgevoerd door vier werkgroepen in plaats van drie domeingroepen. Actieve inbreng van de zes NDE-knooppunten blijft belangrijk voor alle betrokken partijen, ze vormt het fundament van het Netwerk Digitaal Erfgoed. De knooppunten hebben een drievoudige verantwoordelijkheid die ze vanaf 2023 steviger inzetten. Daarbij gaat het erom dat de knooppunten als instelling zelf NDE-compatible worden, als knooppunt verantwoordelijkheid nemen in het eigen deeldomein om te helpen die slag voor iedereen in dat deeldomein te maken én als sterke netwerkpartner meedragen aan de infrastructurele componenten voor het netwerk als geheel.

Vanwege de verantwoordelijkheid als sterke netwerkpartners spelen knooppunten een cruciale rol in het beheer en de (door)ontwikkeling van de infrastructuur voor houdbaar, bruikbaar en zichtbaar digitaal erfgoed. De zes knooppunten nemen een extra verantwoordelijkheid voor netwerkvoorzieningen in alle drie de domeinen en zij vormen met elkaar de (nieuwe) werkgroep Infrastructuur. Vanuit het netwerkteam wordt de werkgroep ondersteund door een chief technology officer (CTO). De CTO coördineert ook de samenwerking met infrastructuren zoals CLARIAH en Europeana.

De (nieuwe) werkgroep Implementatie richt zich op het in de praktijk toepassen en gebruiken van afspraken en voorzieningen door erfgoedorganisaties. De domeingroepen Houdbaar en Zichtbaar krijgen elk een vervolg als werkgroep.

Dit activiteitenplan richt zich met name op onderwerpen waarvoor in de uitvoering van de Nationale Strategie nog geen oplossingen bedacht zijn. Hiermee vormen de activiteiten een aanvulling op alles wat er al bij partners in het netwerk gebeurt. Het netwerkteam en de communicatie zijn erop gericht om die onderwerpen te agenderen en de ontwikkeling daarvan aan te jagen en te ondersteunen.

Namens de samenwerkende partners in het Netwerk Digitaal Erfgoed,

Afelonne Doek

Voorzitter Netwerk Digitaal Erfgoed
13 december 2022

1. Inleiding

Het Netwerk Digitaal Erfgoed geeft sinds 2015 als landelijk en sectoroverstijgend netwerk uitvoering aan de Nationale Strategie Digitaal Erfgoed¹. Een netwerkteam (in 2023 bestaat dit uit 5,2 fte) coördineert de verwezenlijking hiervan vanuit de zes sectorale knooppunten (Het Nieuwe Instituut, KB, nationale bibliotheek, Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed, Nederlands Instituut voor Beeld & Geluid, Koninklijke Nederlandse Akademie van Wetenschappen en Nationaal Archief). Deze knooppunten zijn werkgever van de leden van het netwerkteam en de directeurs, MT-leden en medewerkers zetten zich als onderdeel van hun reguliere werkzaamheden actief in voor de governance en de uitvoering van de Nationale Strategie en de netwerkactiviteiten.

Erfgoedpartijen (erfgoedorganisaties, thematische en regionale netwerken, softwareleveranciers, opleidingen en samenwerkingsverbanden) zijn naar vermogen en draagkracht betrokken bij de ontwikkelingen in het netwerk en de uitvoering van activiteiten.

1.1 Terugblik activiteiten 2022

De samenwerking in het netwerk heeft in 2022 een stevige impuls gekregen. Met de opbrengsten uit verschillende workshops en bijeenkomsten is in het NDE-bestuur de vervolgfase van de netwerkorganisatie bekrachtigd. Vanaf 2023 worden de activiteiten in vier werkgroepen uitgevoerd. Het drielagenmodel uit de Nationale Strategie (houdbaar, bruikbaar en zichtbaar) blijft overeind, terwijl de organisatie van de activiteiten in het netwerk gestructureerd gaat worden in de werkgroepen Infrastructuur, Houdbaar, Zichtbaar en Implementatie. Dit past goed bij de focus in het netwerk op het gebruik en de verdere ontwikkeling van netwerkvoorzieningen en andere onderdelen uit de nationale infrastructuur voor digitaal erfgoed.

De rol van domeinmanager Zichtbaar is halverwege 2022 vacant gekomen en vanaf het vierde kwartaal opnieuw ingevuld. Deze overgang heeft ook geresulteerd in nieuwe afwegingen rondom de inspanningen die nodig zijn om een landelijk merk en label Geheugen van Nederland te ontwikkelen. Een breed draagvlak hiervoor bij erfgoedorganisaties bleek te ontbreken. Zij hebben vooral behoefte aan meer netwerkvorming en kennisdeling rondom thema's zoals digital storytelling, inzet van nieuwe technologieën zoals AI voor een rijkere gebruikerservaring en het vergroten van digitale erfgoedparticipatie. In 2022 hebben de domeingroepen Zichtbaar en Bruikbaar de visie op het Geheugen van Nederland (GvN) aangescherpt. GvN ontwikkelt zich van een always on marketingcampagne tot een duurzame merk- en communicatiestrategie van en door de brede Nederlandse erfgoedsector met daarbij passende uitingen gericht op het algemeen publiek. In 2022 is daarom gestart met de ontwikkeling van een methodiek en techniek voor het vertellen van unieke verhalen op basis van linked open data. Deze onderwerpen krijgen in 2023 een vervolg in de werkgroep Zichtbaar.

De leerdoelen voor het domein Zichtbaar zijn in 2022 uitgebreid voor de domeinen Houdbaar en Zichtbaar. Op basis daarvan zijn kenniskaarten ontwikkeld. Kenniskaarten geven inzicht in de kennis en vaardigheden waarover professionals moeten beschikken om hun functie goed uit te kunnen oefenen. Op het terrein van de deskundigheidsbevordering is een belangrijke mijlpaal bereikt: na een raadpleging van het veld, georganiseerd door de Reinwardt Academie in samenwerking met het NDE, heeft de Reinwardt Academie besloten om het curriculum uit te breiden met een masteropleiding digitaal erfgoed. In 2023 zullen zij hiervoor de voorbereidingen verder oppakken.

1 [Zie https://www.netwerkdigitaal erfgoed.nl/over-het-netwerk/nationale-strategie/](https://www.netwerkdigitaal erfgoed.nl/over-het-netwerk/nationale-strategie/)

Het aantal opgenomen datasets in het Datasetregister is in 2022 sterk gegroeid, inmiddels zijn er ruim 750 datasets opgenomen waarvan ruim 500 als linked open datasets. De linked data-tool LDWizard is in 2022 ondergebracht bij Platform Linked Data Nederland, zodat de verdere ontwikkeling van deze tool gewaarborgd is. Het Termennetwerk is uitgebreid met terminologiebronnen zoals de Homosaurus, GeoNames en Brabantse Gebouwen. Hiermee groeit de gebruikswaarde van het Termennetwerk. Een opsteker was dat Forum Standaardisatie het Termennetwerk als een schoolvoorbeeld ziet voor het gebruik van de open standaard SKOS. Vanaf 2023 neemt de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed de verantwoordelijkheid voor het beheer van het Termennetwerk.

Ook in 2022 zijn talrijke kennissessies georganiseerd en zijn resultaten uit NDE-activiteiten gedeeld. Tijdens de internationale conferentie over preserving iPRES 2022 zijn een rapport over Green IT en uitkomsten uit de werkgroep Preservation Watch gepresenteerd. De Maand van het digitaal erfgoed (november 2022) bestond uit tientallen grotere en kleinere kennissessies, workshops en evenementen. Deze werden door allerlei netwerkpartners georganiseerd. Een van de hoogtepunten betreft de HackaLOD die op 4 en 5 november plaatsvond in de Domtoren Utrecht. Zeven teams streden om een juryprijs, publieksprijs en diversiteitsprijs. De vakjury en het publiek waren onder de indruk van de resultaten die heel mooie toepassingen van linked data demonstreerden.

In samenwerking met Podiumkunst.net is de inhoud van het Spoorboekje Digitalisering Erfgoedcollecties bewerkt, zodat dit hulpmiddel ook gebruikt kan worden door organisaties met digitaal erfgoed in de podiumkunstensector. Met ondersteuning van de digitaal-erfgoed-coaches is de Zelfscan Digitaal Erfgoed geactualiseerd en afgestemd op de inhoud van de Informatieplanner en het Spoorboekje Digitalisering Erfgoedcollecties. Deze drie kennisproducten geven houvast bij het formuleren van informatiebeleid en het nemen van stappen op het gebied van het houdbaar, bruikbaar en zichtbaar maken van digitaal erfgoed.

Het netwerk is ook in 2022 gestaag doorgegroeid. Het Archivo Nacional Aruba, cultuurfonds UNOCA en het samenwerkingsverband Colección Aruba en een tiental andere erfgoedorganisaties ondertekenden in 2022 het NDE-manifest. Verder nam het aantal abonnees op de NDE-nieuwsbrief toe met 26% en verdubbelde het aantal volgers op LinkedIn met 50%.

1.2 Focus activiteitenplan in 2023

Optelsom van activiteiten en ontwikkelingen

Steeds meer erfgoedorganisaties in het netwerk richten hun activiteiten op de uitvoering van de Nationale Strategie Digitaal Erfgoed. Zo werken zij op dagelijkse basis aan het verbinden van digitale collecties, zorgen ervoor dat erfgoed informatie duurzaam toegankelijk blijft en bieden het publiek zo rijk mogelijke gebruikerservaringen. Een voorbeeld is het Pica-programma 'Verbonden erfgoed van bibliotheken'. In tien pilotprojecten verbinden bibliotheken hun digitaal erfgoed volgens de uitgangspunten van de DERA en de Nationale Strategie met elkaar. Een subsidie van Stichting Pica, waarvoor de KB als aanjager fungeerde, maakt dat mogelijk. Een ander voorbeeld betreft het DERA-compliant maken van provinciaal gesubsidieerde portalen of platformen. Hiervoor is in 2022 een roadmap per provincie gemaakt. In een laatste voorbeeld werken Nederlandse geesteswetenschappelijke instituten en universiteiten samen in CLARIAH aan de bouw van een nationale infrastructuur voor geesteswetenschappelijk en sociaalwetenschappelijk onderzoek. Hierbij staat aansluiting op de uitgangspunten van de Nationale Strategie en de nationale infrastructuur voor digitaal erfgoed hoog op de agenda en is er veel samenwerking om dit stapsgewijs te realiseren.

DEN richt zich als kennisinstituut op de cultuurbrede sector. De digitale transformatie vraagt van erfgoedinstellingen een strategie die breder is dan de Nationale Strategie Digitaal Erfgoed. Voor het opdoen van de vaardigheden die nodig zijn voor het ontwikkelen van zo'n meeromvattende strategie, kunnen erfgoedorganisaties terecht bij DEN. DEN ondersteunt hen in de organisatieverandering die nodig is opdat zij hun digitale transformatie richting de toekomst kunnen verwezenlijken. Dit gebeurt onder meer via de opleidingen van de DEN Academie.

Ten slotte richten twee platform- en netwerkfuncties (Podiumkunst.net en NADD) zich in het kader van de Nationale Strategie specifiek op het digitaal verbinden en presenteren van digitaal erfgoed van podiumkunstinstanties en archieven op het gebied van design en digitale cultuur. Dit helpt de aansluiting van die typen erfgoed op de nationale infrastructuur voor digitaal erfgoed en daarmee ook een betere houdbaarheid, bruikbaarheid en zichtbaarheid daarvan.

De optelsom van al dit soort activiteiten en ontwikkelingen biedt een enorme kans voor de brede cultuursector om over de grenzen van organisaties en sectoren heen met elkaar samen te werken aan de doelstellingen van de Nationale Strategie. Het netwerkteam richt zich daarbij op het signaleren van die kansen en mogelijkheden, het ontwikkelen van netwerkbrede oplossingsrichtingen en het ondersteunen van implementaties vanuit een samenhangende visie op de houdbaarheid, bruikbaarheid en zichtbaarheid van digitaal erfgoed in de meest brede zin van het woord.

* = Afstemming en kruisverbanden

Afbeelding 1. Organisatie van de samenwerking in het Netwerk Digitaal Erfgoed

De focus in dit activiteitenplan richt zich op het gebruik van alle netwerkvoorzieningen, het verder ontwikkelen daarvan en op het toepassen van afspraken en uitgangspunten die we hebben en blijven maken. De activiteiten zijn in vijf onderling samenhangende onderdelen uitgewerkt.

1. Infrastructuur

Verder bouwen aan een gestandaardiseerde en gedistribueerde infrastructuur die de samenwerking in het netwerk ondersteunt (met als kerndiensten het Datasetregister en het Termennetwerk). Concretisering van de visie op informatienetwerken samen met beheerders van platformen, knooppunten, Netwerk Archieven Design en Digitale Cultuur (NADD) en Podiumkunst.net. Hier draait het om de samenwerking door de knooppunten bij het ontwikkelen en borgen van de netwerkvoorzieningen, zorgen voor aansluiting op nationale (CLARIAH) en internationale infrastructures (Europeana).

2. Houdbaar

Netwerkactiviteiten versterken en verbreden de houdbaar-community op verschillende volwassenheidsniveaus (van novice tot expert) en zorgen voor het delen van kennis in het bredere netwerk. Speerpunten zijn kennisverbreding rondom onderwerpen als technologische ontwikkelingen op het gebied van preservatie, het duurzaam toegankelijk maken van verhalen, de ecologische impact van digitaal erfgoed en het ondersteunen en stimuleren van netwerkpartners die kennis, ervaringen en best practices willen delen. Daarnaast worden bestaande tools geëvalueerd op gebruik en bruikbaarheid voor organisaties die op verschillende niveaus van digitale volwassenheid opereren.

3. Zichtbaar

Het stimuleren en vergroten van de zichtbaarheid van digitale collecties door het creëren van bewustzijn, draagvlak en bevorderen van kennis rondom 'verbonden erfgoed'-toepassingen. Daarbij hoort ook het evalueren van gebruikscijfers en gebruikerswaardering van de website, sociale media, regionale portals en platforms. En het rapporteren over de activiteiten en resultaten op het gebied van de zichtbaarheid en het gebruik van onze digitale collecties in termen van impact.

4. Implementatie

Toepassen van uitgangspunten van de Nationale Strategie Digitaal Erfgoed en de DERA in de praktijk waardoor digitale volwassenheid in de erfgoedsector groeit. Hiervoor zal in samenwerking met sleutelspelers zoals knooppunten, OPEN, leveranciers, digitaal-erfgoed-coaches en opleidingen een middellangetermijn-implementatiestrategie ontwikkeld worden. Gebruik van netwerkvoorzieningen, tools en vergroten van de deskundigheid staan centraal.

5. Communicatie

Communicatie richt zich op het vergroten van het draagvlak voor instellingsoverstijgende samenwerking als middel om de doelstellingen uit de Nationale Strategie Digitaal Erfgoed te bereiken. De doelgroepen zijn het brede netwerk en sleutelspelers zoals de knooppunten, DEN, OPEN, softwareleveranciers en opleidingen met als belangrijkste resultaten:

- a. communicatiemiddelen en kennisverbreding;
- b. ondersteuning netwerkvorming en een steeds meer ontwikkelde erfgoedsector.

Alle activiteiten in dit Activiteitenplan dragen bij aan de hoofdlijnen uit de Nationale Strategie. In hoofdstuk 2 volgt de uitwerking van de resultaten en de aanpak daarvan.

2. Activiteiten en resultaten

In dit hoofdstuk volgt de uitwerking van activiteiten voor 2023, de aanpak daarvan en de beoogde resultaten.

Uitvoering activiteiten

1. Infrastructuur
2. Houdbaar
3. Zichtbaar
4. Implementatie
5. Communicatie

Tabel 2. Overzicht uitvoering activiteiten 2023

2.1 Infrastructuur

Bijdrage aan de Nationale Strategie

Infrastructuur draagt bij aan de hoofdlijnen van de Nationale Strategie, namelijk:

- Het verbreden van de werking van de Nationale Strategie Digitaal Erfgoed
- Het benutten van kansen en mogelijkheden van nieuwe technologieën
- Het versterken en verdiepen van verbindingen met gebruikers en makers

Onderdeel

Advies en ontwerp
Doorontwikkelen netwerkvoorzieningen
Koppelingen met (inter)nationale infrastructuren

Tabel 3. Activiteiten 2023 - Infrastructuur

Doel

Een nationaal aanbod van netwerkvoorzieningen waardoor erfgoed informatie volgens de principes van de Nationale Strategie op een verbonden manier duurzaam toegankelijk en vindbaar is. De netwerkvoorzieningen zijn geschikt voor alle typen erfgoed.

Aanpak

De activiteiten voor het onderdeel Infrastructuur zullen worden uitgevoerd vanuit een aantal verschillende clusters van activiteiten. Deze clusters worden hieronder kort beschreven.

Advies en ontwerp

Aansluiting diensten op netwerkinfrastructuur

In 2023 wordt doorgebouwd op de activiteiten die in 2022 zijn uitgevoerd om de verbindingen tussen Bruikbaar en Zichtbaar duidelijker vorm te geven. In het eerste kwartaal van 2023 wordt een architectuurontwerp opgeleverd voor de aansluiting van dienstenplatformen voor verbonden erfgoed op de netwerkinfrastructuur. Dit architectuurontwerp wordt inzichtelijk gemaakt aan de hand van drie prototypes van verbonden erfgoeddiensten.

Verder worden een aantal use case beschrijvingen opgeleverd, waarin inzichtelijk wordt gemaakt hoe bestaande diensten kunnen migreren naar een situatie die sterker verankerd is in de netwerkinfrastructuur. De resultaten zullen ook gepresenteerd worden aan de DERA-architectuurraad en samen met de architectuurraad wordt gewerkt aan het in de DERA opnemen van architectuurbeschrijvingen voor diensten voor verbonden erfgoed.

Door begeleiding van projecten die in het Zichtbaar-domein plaatsvinden, wordt het toepassen van de architectuurprincipes verder getoetst en geconcretiseerd.

Advisering diverse programma's

We zien een significante opschaling van de netwerkactiviteiten rondom erfgoedcollecties aangejaagd door diverse ontwikkelingen. Vanuit het NDE-programmateam proberen we zoveel mogelijk synergie te bereiken in de uitvoering van de diverse programma en doelstellingen van de Nationale Strategie. Dit krijgt in 2023 vorm door in de diverse programma's een adviserende rol te spelen met de focus op het optimaal inzetten van de netwerkvoorzieningen.

In 2023 gaat het over de advisering en begeleiding bij de activiteiten in het kader van het Pica-programma 'Verbonden erfgoed van bibliotheken'. Ook zal er samengewerkt worden met de ontwikkelprogramma's van Podiumkunst.net en NADD om een integrale netwerkinfrastructuur voor alle type erfgoedcollecties mogelijk te maken.

Bestaande platformen, die een transitie willen maken naar een werkwijze die meer geënt is op de netwerkvoorzieningen, zullen met advies ondersteund worden. In het algemeen via de deelname aan de werkgroep informatienetwerken. Daarnaast ook voor specifieke situaties zoals de herziening van Collectie Nederland en provinciale portalen (onder andere Linked Open Limburg, Erfgoed Gelderland en Erfgoedcollecties Zeeland).

Ook bij de planvorming rondom nieuwe initiatieven zal een bijdrage geleverd worden in de vorm van advies of begeleiding. De manier waarop dit concreet vorm krijgt kan per initiatief verschillen. Voorbeelden van deze initiatieven zijn Platform Indisch Erfgoed, infrastructuur voor Centraal Archief Bijzondere Rechtspleging, Datahub voor Koloniaal Erfgoed en de vernieuwing van het platform voor Maritieme Bronnen. Ook organisaties die in het kader van de diverse subsidieprogramma's projectvoorstellen in willen dienen, zullen we adviseren over het inrichten van de plannen volgens de NDE-uitgangspunten.

Doorontwikkelen netwerkvoorzieningen

Het aansluiten van diensten op de netwerkinfrastructuur vraagt ook om een verdere uitbouw van de functionaliteit van de netwerkinfrastructuur. Centraal hierbij staat de doorontwikkeling van de Knowledge Graph voor Datasets en de bijbehorende zoekfunctionaliteit waarmee diensten beter gebruik kunnen maken van het netwerk van erfgoedinformatie.

Naarmate het gebruik van de netwerkvoorzieningen toeneemt, wordt het goed kunnen ondersteunen van de gebruikerswensen steeds belangrijker. In samenwerking met het Nationaal Archief en de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed als respectievelijke beheerders van het Datasetregister en het Termennetwerk wordt er verder gewerkt aan het aanpassen van functionaliteiten aan de gebruikerswensen.

Voor het beschikbaar maken van erfgoedinformatie bij de bron, conform de NDE-uitgangspunten, blijven de erfgoedsoftwareleveranciers een belangrijke rol spelen bij de verdere adoptie en implementatie. Ook in 2023 zal er nauw worden samengewerkt met de diverse leveranciers voor het verder NDE-compliant maken van hun software in relatie tot de implementatiewerkzaamheden.

In het netwerk is er een duidelijke vraag naar open source tools die aansluiten op de NDE-uitgangspunten. Het gaat met name om tools voor het beheren van erfgoedcollecties en het maken van linked data (onder andere Omeka-S, LDWizard/LDShapes). In samenwerking met de diverse gebruikerscommunities wordt er ondersteuning gegeven aan het doorontwikkelen van deze tools.

De toepassing van AI-software begint een steeds belangrijker rol te spelen, ook voor het beter vindbaar maken van erfgoedinformatie. Een groot deel van deze ontwikkelingen vindt met name plaats in de context van de bronhouders, de instellingen zelf. Waar mogelijk ondersteunen we de verdere inzet van AI-ontwikkelingen die ook voor verbonden erfgoed-toepassingen relevant zijn; denk aan het project Krant en Foto's of een bredere inzet van automatische handschriftherkenning (HTR).

Koppelingen met (inter)nationale infrastructuren

Europeana

In 2023 zal samen met Beeld & Geluid (DC4EU), als nationale aggregator voor Europeana, verder gewerkt worden aan het productierijp maken van een aanleverroute die de gepubliceerde linked data van instellingen als vertrekpunt kiest. Het is de ambitie van Beeld & Geluid om in 2027 het huidige aggregatieplatform dat nu voor de aanlevering zorgt, uit te faseren.

Vanuit de Europese strategie voor Common Data Spaces heeft Europeana in 2022 de opdracht ontvangen voor de bouw van een Data Space for Cultural Heritage. Om kennis, expertise en best practices in kaart te brengen zijn er diverse Task Forces gestart waarbij linked data en decentrale technologieën centraal staan. Omdat op deze basis het Netwerk Digitaal Erfgoed volgens de Nationale Strategie al sinds 2015 bouwt aan een gedistribueerde netwerkinfrastructuur voor digitaal erfgoed, wordt het delen van de kennis en ervaring op dit gebied in de Task Forces bijzonder gewaardeerd. Tegelijkertijd biedt deelname aan deze Task Forces een interessante kans om de aanpak breder te toetsen en nieuwe kennis op te doen.

In het kader van de Linked Data Task Force wordt in 2023, samen met Beeld & Geluid en andere nationale/thematische aggregatoren, een pilot uitgevoerd voor het aanleveren en doorzoekbaar maken van erfgoed-informatie op basis van linked data en in een federatieve setting.

CLARIAH

Een goede aansluiting van de netwerkinfrastructuur op de CLARIAH-infrastructuur is ook voor 2023 een belangrijke doelstelling. Dit wordt praktisch vormgegeven door deelname aan de CLARIAH Technical Advisory Panel en diverse thematische Interest Groups. In deze gremia vindt afstemming plaats over ontwikkeling van functionaliteit en specificaties voor software, data en infrastructuur om de uitwisselbaarheid van software en data binnen de beide infrastructuren zo optimaal mogelijk te houden. Een concrete uitwerking hiervan in 2023 is de inrichting van de aanleverroute aan het CLARIAH FAIR Datasetregister via het NDE Datasetregister en het opstellen van FAIR requirements voor datasets. De recent aangekondigde data call voor het aanleveren en verbeteren van de FAIRness van datasets is een belangrijke impuls voor dit werk, dat zowel aan de kant van het NDE als CLARIAH uitgevoerd moet worden. Ten slotte zal er gewerkt worden aan het onderbrengen van de NDE-softwaretools in de CLARIAH FAIR Tools Registry.

Beoogde resultaten eind 2023

Advies en ontwerp

Aansluiting Zichtbaar diensten op netwerkinfrastructuur:

- architectuurontwerp koppelvlak Bruikbaar/Zichtbaar;
- use case beschrijvingen voor migratie van bestaande diensten;
- inhoudelijke aanvulling DERA voor Zichtbaar-domein.

Advies diverse programma's:

- afstemming met Podiumkunst.net en NADD voor aansluiting op gemeenschappelijke netwerkinfrastructuur;
- advies bij herinrichting nationale en regionale aggregatieplatformen (o.a. Collectie Nederland en regionale portalen samen met OPEN);
- advies en begeleiding digitaal-erfgoed-programma's en samenwerkingen zoals het Pica-programma 'Verbonden erfgoed van bibliotheken', Platform Indisch Erfgoed, infrastructuur voor Centraal Archief Bijzondere Rechtspleging, Datahub voor Koloniaal Erfgoed en vernieuwing van het platform voor Maritieme Bronnen;
- advies op verzoek, gericht op NDE-compatibiliteit van projectvoorstellen in het kader van de diverse subsidieprogramma's.

Doorontwikkeling voorzieningen

- onderhoud functionaliteit van Termennetwerk en Datasetregister;
- nieuwe iteratie Knowledge Graph voor Datasets en zoekfunctionaliteit;
- doorontwikkelen functionaliteit bij bronhouders en dienstenplatformen i.s.m. softwareleveranciers;
- ondersteuning van doorontwikkeling open source tools voor het erfgoeddomein;
- ondersteuning van toepassing AI-functionaliteit voor verbonden erfgoeddiensten.

Koppelingen met (inter)nationale infrastructuren

Aansluiting Europeana infrastructuur:

- in samenwerking met B&G DC4EU het verder productierijp maken van de LOD-aggregatieroute voor Europeana;
- deelname aan diverse Europeana Task Forces rondom linked data en technologieën voor decentralisatie;
- samen met B&G DC4EU uitvoeren van een pilot voor Linked Data Task Force.

Aansluiting CLARIAH-infrastructuur:

- afstemming met netwerkinfrastructuur borgen via CLARIAH TAP en Interest Groups;
- inrichting van de aanleverroute aan het CLARIAH FAIR Datasetregister via NDE Datasetregister;
- gezamenlijk opstellen FAIR requirements;
- begeleiden van de CLARIAH data call;
- NDE-software opnemen in de CLARIAH FAIR Tools Registry.

2.2 Houdbaar

Bijdrage aan de Nationale Strategie

Houdbaar draagt bij aan de hoofdlijnen van de Nationale Strategie, namelijk:

- Het verbreden van de werking van de Nationale Strategie Digitaal Erfgoed
- Het benutten van kansen en mogelijkheden van nieuwe technologieën
- Het versterken en verdiepen van verbindingen met gebruikers en makers
- Het verstevigen van de kennisontwikkeling- en deling over digitalisering

Activiteiten

Bewustwording ecologische impact digitaal erfgoed

Ondersteuning conserveringspraktijk

Duurzame verhalen

Preservation watch

Tabel 4. Activiteiten 2023 - Houdbaar

Doel

Houdbaar is in 2023 met name gericht op het bieden van ondersteuning van de conserveringspraktijk van erfgoedorganisaties die opereren op verschillende niveaus van digitale duurzaamheid. Dit voorziet in de behoefte van organisaties die (de eerste) stappen willen zetten op het gebied van het vergroten van houdbaarheid van erfgoed informatie. Verder levert Houdbaar een bijdrage aan de bewustwording bij erfgoedorganisaties over de ecologische impact van het langdurig conserveren en gebruiken van digitaal erfgoed.

Aanpak

De huidige Houdbaar-community werkt samen aan duurzame toegankelijkheid van digitaal erfgoed en is zowel nationaal als internationaal ondersteunend aan elkaar in het uitwisselen van kennis, tools, ervaringen en advies. De community bestaat met name uit de erfgoedorganisaties die duurzame toegankelijkheid in beleid en uitvoering als een van hun kerntaken zien en daarvoor kennis, kunde, budget en IT- infrastructuur in huis hebben. Samenwerking is de komende periode bijvoorbeeld zichtbaar in de aanpak van web- en social media-archivering, rond het conserveren van born digital collecties in het Nationaal Programma Metamorfoze en een bijeenkomst over het conserveren van databases. Daarnaast wordt ook internationaal samengewerkt: verschillende knooppunten zijn aangesloten bij preservation communities en/of platforms zoals de Digital Preservation Coalition en de Open Preservation Foundation.

Ondersteuning conserveringspraktijk

Niet iedere organisatie heeft deze kennis of technische mogelijkheden voor conservering. Zo gaat mogelijk waardevolle erfgoed informatie verloren. Een verbreding van de community met organisaties die willen groeien in hun digitale volwassenheid is daarom wenselijk. Om deze organisaties te bereiken en hun behoeften te peilen, wordt afstemming gezocht met de werkgroep Implementatie. Bestaande Houdbaar-tools worden geëvalueerd op gebruik en mogelijk doorontwikkeld door de verschillende borgende partners in de community. Daarbij worden tools, voor zover mogelijk, geschikt gemaakt voor de behoeften van organisaties van diverse niveaus van digitale duurzaamheid².

Zoals in voorgaande jaren zullen ook in 2023 bijeenkomsten georganiseerd worden die tot doel hebben om de kennisuitwisseling en netwerkvorming te versterken, open voor een brede community (van novice tot expert). Denk daarbij aan de Werelddag Digitale Duurzaamheid (zie Communicatie 2.5) maar ook bijvoorbeeld bijeenkomsten rondom thema's als e-depot services en informatieveiligheid.

Preservation watch

De community heeft daarnaast een signaleringsfunctie rond (nieuwe) technologieën en maatschappelijke ontwikkelingen die van invloed zijn op duurzame toegankelijkheid van informatieobjecten. De expertgroep Preservation Watch zal deze instellingsoverstijgende signaleringsfunctie blijven uitoefenen met een focus op de technologische ontwikkelingen.

Ecologische impact

Een urgent thema is de ecologische impact van het langdurig conserveren en gebruiken van digitaal erfgoed. Als vervolg op een eerder verkennend onderzoek over de CO₂-impact van opslag en gebruik zal de NDE-expertgroep Green IT met een landelijke campagne inhoud geven aan de verdere bewustwording en mogelijke maatregelen bij erfgoedinstellingen, groot en klein. Daarbij wordt nationaal en internationaal onderzoek op de voet gevolgd.

Duurzame verhalen

Een ander thema waar vervolg aan wordt gegeven, is het duurzaam toegankelijk maken van verhalen als informatieobjecten. Het onderzoek in 2022 heeft inzicht gegeven in aspecten van het duurzaam toegankelijk en beschikbaar maken van verhalen. De vervolgstap is nu een realistische aanpak te formuleren en uit te voeren voor de verschillende vormen van verhalen. Daarbij is speciale aandacht voor het duurzaam toegankelijk maken van linked data stories.

Beoogde resultaten eind 2023

Bewustwording ecologische impact digitaal erfgoed:

- landelijke campagne waarin bijvoorbeeld samen wordt opgetrokken in het onderzoekstraject van het Nationaal Archief.

Ondersteuning van instellingen die hun digitale volwassenheidsniveau op het gebied van conservering willen verhogen:

- bijeenkomsten voor de brede community;
- evaluatie en, indien gewenst, op maat maken van tools passend bij startniveaus conserveren.

Duurzame toegankelijkheid van verhalen als informatieobjecten:

- vervolgaanpak voor het duurzaam toegankelijk en beschikbaar maken van verhalen;
- visie op duurzaamheid van linked data stories.

Preservation watch:

- monitoring technologische kennis rond metadata, bestandsformaten en opslagtechnieken.

2.3 Zichtbaar

Bijdrage aan de Nationale Strategie

Zichtbaar draagt bij aan de hoofdlijnen van de Nationale Strategie, namelijk:

- Het verbreden van de werking van de Nationale Strategie Digitaal Erfgoed
- Het benutten van kansen en mogelijkheden van nieuwe technologieën
- Het versterken en verdiepen van verbindingen met gebruikers en makers
- Het verstevigen van de kennisontwikkeling- en deling over digitalisering

Activiteiten

Scenario's zichtbaar
Inzet technologie tbv gebruikerservaring
Conceptontwikkeling datagedreven storytelling (GvN)
Search engine optimization 2.0
Inspireren erfgoedparticipatie

Tabel 5. Activiteiten 2023 – Zichtbaar

Doel

Het doel van Zichtbaar is in 2023 vooral gericht op het stimuleren van het gebruik van 'verbonden erfgoed' in toepassingen voor het publiek – in eerste instantie door het vergroten van het draagvlak en het bevorderen van kennis over wat verbonden erfgoed is. Uitgangspunt hierbij is om te laten zien hoe linked data in te zetten is voor een rijkere gebruikerservaring. De vragen die de werkgroep Zichtbaar zich stelt zijn: (1) Welke digitale technieken kunnen erfgoedorganisaties helpen, (2) in welke fase van de klantreis kan men die inzetten en (3) hoe kunnen de bouwstenen uit de nationale infrastructuur voor digitaal erfgoed daarbij ingezet worden. Antwoorden en ervaringen ondersteunen erfgoedorganisaties om verder te groeien in hun digitale volwassenheid. De resultaten worden ingebracht in de werkgroep Implementatie.

Aanpak

Scenario's

De praktische toepassing van verbonden erfgoed is nog tamelijk onbekend terrein. Dat geldt zowel voor initiatieven die erfgoeddata collectief toegankelijk maken voor eindgebruikers (zoals thematische platformen), als bijvoorbeeld ook voor softwareleveranciers, bouwers van apps of opstellers van projectplannen. Er zijn echter wel bestaande praktijkervaringen. En de ervaringen van een aantal initiatieven worden in 2023 vertaald in scenario's en faseringen voor de aanpak van zichtbaar-projecten. Deze scenario's kunnen andere netwerkpartners helpen bij de opzet en uitvoering van hun eigen projecten en zullen ingezet worden door de werkgroep Implementatie.

Inzet technologie

De inzet van nieuwe technologieën zoals AI biedt allerlei mogelijkheden om de gebruikersbeleving te verbeteren. Voorbeelden daarvan zijn projecten zoals Kranten en Foto's, Tag the Picture of de beeldherkenning-projecten van Naturalis. Tot nu toe zijn het vooral de grotere, landelijke, erfgoedorganisaties die hiermee experimenteren en nieuwe technologieën in hun werkprocessen implementeren. Door de

ervaringen en kennis op dit gebied te delen en te vertalen naar de praktijk van middelgrote en kleinere erfgoedorganisaties, zal het draagvlak voor en het gebruik van nieuwe technologieën groter worden. De focus blijft hierbij steeds gericht op de gebruiker. Mede op grond van de uitkomsten van de eenmeting 'Stand van het Nederlands digitaal erfgoed'³ zal de werkgroep Zichtbaar het initiatief nemen om samen met netwerkpartners een generieke vragenlijst te ontwikkelen voor laagdrempelig gebruikersonderzoek. Idee is dat deze vragenlijst door meerdere erfgoedorganisaties toegepast kan worden. Dit bevordert de respons en maakt het mogelijk om, over verschillende toepassingen voor het publiek heen, gebruikersonderzoek te doen.

Datagedreven storytelling

Het ontwikkelen van datagedreven storytelling krijgt in 2023 een vervolg. De haalbaarheid van een generieke redactietool voor het werken met linked data wordt verder uitgewerkt. De aanpak wordt verder getest binnen Geheugen van Nederland. Hierbij zijn ook redacties van andere thematische platformen betrokken, waardoor de uitkomsten generiek bruikbaar zijn.

Search engine optimization 2.0

De vindbaarheid van webpagina's in zoekmachines zoals Google is essentieel. Alhoewel er verschillende mogelijkheden zijn om die vindbaarheid te vergroten, wordt hier in de erfgoedsector nog weinig op ingespeeld. Ervoor zorgen dat webpagina's met behulp van linked data door zoekmachines als Google kunnen worden gelezen, is een actie die de vindbaarheid van erfgoed informatie op het web sterk kan vergroten. Een wereldwijde standaard is hiervoor beschikbaar: deze heet Schema.org en is gezamenlijk ontwikkeld door de grote zoekmachines. De standaard is gebaseerd op linked data-technologie en wordt ook wel search engine optimization 2.0 genoemd. Voor de implementatie hiervan in de erfgoedsector zal een plan van aanpak worden ontwikkeld in samenwerking met de werkgroep Infrastructuur en netwerkpartners zoals Museumvereniging, KIA, KVAN en Reinwardt Academie.

Erfgoedparticipatie

Vanaf 2023 gaat Nederland het Verdrag van FARO uitvoeren. Door netwerkpartners is al meegedacht over de inzet van digitaal erfgoed als onderdeel van erfgoedparticipatie. Een stevige verbinding met de erfgoedgemeenschappen die betrokken zijn bij het FARO-programma helpt om de doelstellingen uit de Nationale Strategie te realiseren. Partners in het Netwerk Digitaal Erfgoed zullen actief bijdragen aan enkele onderdelen uit het FARO-programma waarbij digitaal erfgoed ingezet kan worden.

Beoogde resultaten eind 2023

Scenario(s):

- er zijn richtlijnen (een aanpak) voor het inrichten van toepassingen voor het publiek en deze worden (onder meer) vertaald in het *Stappenplan: aan de slag met digitale beleving* van het Nederlands Bureau voor Toerisme en Congressen (NBTC);
- workshops en artikelen om kennis te delen over resultaten uit pilots zoals Heritage Flix, Geheugen van Nederland en Modemuze;
- minimaal twee interfaces voor verbonden erfgoed geven input voor aanvullingen op de DERA.

Use case(s) inzet technologie:

- enkele use cases waarbij nieuwe technologie ingezet wordt voor gebruikerservaringen. Mogelijke kandidaten zijn voorlopig Limburgs Museum Online, Amsterdam Time Machine, Modemuze en projecten uit het PICA-programma Verbonden Erfgoed in bibliotheken;
- generieke vragenlijst die gebruikt kan worden voor gebruikersonderzoek. De uitrol van de vragenlijst is via de werkgroep Implementatie belegd.

3 <https://netwerkdigitaal erfgoed.nl/nieuws/de-stand-van-het-nederlands-digitaal-erfgoed-in-6-trends>

Kennisproduct(en) datagedreven GvN:

- de resultaten van de conceptontwikkeling datagedreven storytelling worden in de vorm van enkele workshops en artikelen gedeeld met het brede netwerk. De technische uitwerking is via de werkgroep Infrastructuur belegd;
- rapportage met bevindingen en adviezen voor redacties van thematische platforms.

Search engine optimization 2.0:

- enkele use cases met toepassing Schema.org en een plan van aanpak voor een breder gebruik in de erfgoedsector.

Erfgoedparticipatie met digitaal erfgoed:

- ondersteuning voor de toepassing van uitgangspunten Nationale Strategie Digitaal Erfgoed (met name zichtbaar) in de FARO-uitvoeringsagenda.

2.4 Implementatie

Bijdrage aan de Nationale Strategie

Implementatie draagt bij aan de hoofdlijnen van de Nationale Strategie, namelijk:

- Het verbreden van de werking van de Nationale Strategie Digitaal Erfgoed
- Het verstevigen van de kennisontwikkeling en -deling over digitalisering

Onderdeel

Adviseren bronhouders

Adviseren platformen

Tabel 6. Activiteiten 2023 - Implementatie

Doel

Het doel van Implementatie in 2023 is het ontwikkelen van een aanpak voor de ondersteuning van netwerkpartners, zodat voor hen het gebruik van netwerkvoorzieningen, tools voor duurzame toegankelijkheid, zichtbaarheid en het toepassen van DERA-principes in de eigen werkpraktijk haalbaar wordt. De informatie beter duurzaam beschikbaar maken bij de bron, leidt tot een groter bereik en gebruik van collecties en verhalen. Zo wordt het bijvoorbeeld eenvoudiger voor website-makers, appbouwers en andere hergebruikers om de informatie zélf te vinden en te gebruiken. Dit samen draagt bij aan het vergroten van de maatschappelijke waarde van digitaal erfgoed.

Aanpak

Veel erfgoedorganisaties, maar ook softwareleveranciers en aanbieders van platformen waarop erfgoed collectief toegankelijk gemaakt wordt voor eindgebruikers, zijn op zoek naar ondersteuning om te (gaan) werken met linked data. Zij hebben vragen over het gebruik van linked data, het Datasetregister, het Termennetwerk en toepassing van de DERA-uitgangspunten en afspraken in het NDE.

De werkgroep Implementatie maakt in 2023 een plan van aanpak. De strategie is erop gericht dat elke netwerkpartner bij kan dragen aan het verbinden van digitaal erfgoed en aan het beschikbaar maken van het verbonden erfgoed voor gebruikers. De aanpak gaat uit van een meerjarige

implementatiestrategie die gericht is op verschillende typen netwerkpartners. Dat zijn in ieder geval bronhouders, aanbieders van registratiesystemen die collectief gebruikt worden, organisaties die erfgoeddata collectief toegankelijk maken voor eindgebruikers (bijvoorbeeld thematische platformen en softwareleveranciers), overheden en fondsen. In de uitwerking zullen ook netwerkpartners uit het Caribisch deel van het Koninkrijk betrokken zijn zodat zij vanuit hun eigen context aansluiting kunnen vinden op de uitvoering van de Nationale Strategie Digitaal Erfgoed.

De werkgroep Implementatie zal voorgezeten worden door een van de OPEN-deelnemers. Omdat de werkgroep nieuw is, zal de eerste helft van 2023 gebruikt worden voor kwartiermaken. Een goede representatie van netwerkpartners in de werkgroep is essentieel. Dit zorgt voor draagvlak en voor de juiste input om de implementatiestrategie handen en voeten te geven. De netwerkmanager zal, samen met OPEN en de landelijke knooppunten, de invulling van de werkgroep op zich nemen.

De implementatiestrategie is gericht op het stimuleren van erfgoedorganisaties en ontwikkelaars van digitale producten en diensten om gebruik te maken van de nationale infrastructuur digitaal erfgoed. De hoofdonderwerpen in de aanpak zijn:

- gebruik de afgesproken standaarden. In de praktijk betekent dit het gebruik van een registratiesysteem;
- zorg voor duurzame toegankelijkheid van erfgoedinformatie;
- implementeer linked data bij de bron;
- gebruik termen, om zo al actief de verbinding naar andere erfgoedinformatie te bevorderen;
- maak datasets bekend via het Datasetregister;
- gebruik het Datasetregister voor het vinden en verbinden van relevante datasets en benut de mogelijkheden van linked data voor een rijkere gebruikerservaring;
- gebruik de Digitaal Erfgoed Referentie Architectuur en de Nationale Strategie Digitaal Erfgoed als uitgangspunt voor beleid en financiering.

De kennistools en het netwerk van ondersteuning (programma's van OPEN-instellingen, hulp van de digitaal-erfgoed-coach in de eigen provincies, advies van de beheerders van het Termennetwerk en het Datasetregister, deskundigheidsbevordering via opleidingen en kennisinstituten) zullen een actieve rol spelen in de aanpak. De werkgroep Implementatie zet daarnaast een werkgroep op met financieel medewerkers van netwerkpartners, om datavergaring over de kosten van digitaal erfgoed te bevorderen. Dit helpt om meer inzicht te krijgen in de ontwikkeling van kosten en bij het opstellen van realistische begrotingen van digitaal-erfgoed-projecten.

Verder zal de werkgroep Implementatie als aanspreekpunt van de vier werkgroepen betrokken zijn bij de ontwikkeling van de nieuwe masteropleiding digitaal erfgoed vanuit de Reinwardt Academie. De werkgroep wordt ondersteund door enkele digitaal-erfgoed-experts voor het ontwikkelen en uitvoeren van de activiteiten.

Beoogde resultaten eind 2023

- meerjarige implementatiestrategie en plan van aanpak gericht op bewaren, verbinden en publiceren van erfgoedinformatie;
- aansluiting van netwerkpartners in het Caribisch deel van het Koninkrijk op de uitvoering van de Nationale Strategie Digitaal Erfgoed;
- programma coach-de-coaches gericht op deskundigheidsbevordering van 1) de digitaal-erfgoed-coaches en 2) digitaal-erfgoed-deskundigen (bijvoorbeeld zzp'ers) die erfgoedorganisaties projectmatig adviseren en ondersteunen;
- aanpak voor voorlichting gericht op overheden, fondsen en organisaties zoals Museumvereniging en KVAN;

- overzicht van kanalen die gebruikt kunnen worden voor e-learnings en andere vormen van deskundigheidsbevordering. Bijvoorbeeld via Fonds voor Cultuurparticipatie in verband met het initiatief erfgoedvrijwilliger.nl;
- aanvulling op het Spoorboekje Digitalisering Erfgoedcollecties gericht op het onderwerp 'data opschonen' (daarbij ook de Keuzewijzer registratiesystemen);
- aanbevelingen aan regionale platformen als opvolging van het dashboard;
- organisatie van een 'foutenfestival' tijdens de Maand van het digitaal erfgoed;
- onderzoek naar haalbaarheid van een zomer- of winterschool.

2.5 Communicatie

Bijdrage aan de Nationale Strategie

Communicatie draagt bij aan de hoofdlijnen van de Nationale Strategie, namelijk:

- Het verbreden van de werking van de Nationale Strategie Digitaal Erfgoed
- Het verstevigen van de kennisontwikkeling en -deling over digitalisering

Activiteiten

Communicatiemiddelen

Ondersteuning netwerkvorming

Tabel 7. Activiteiten 2023 - Communicatie

Communicatie blijft gericht op het verbinden van mensen en organisaties rondom de doelstellingen en de activiteiten die uitvoering geven aan de Nationale Strategie. Focus in 2023 ligt daarbij op het stimuleren van gebruik van de ontwikkelde netwerkvoorzieningen door het erfgoedveld en het aansluiten op de digitale infrastructuur. In de communicatie blijft steeds de verbinding gelegd worden met het uitgangspunt 'De gebruiker centraal'. Ook blijft de nadruk liggen op het gezamenlijk optrekken en de kracht van het netwerk.

Daarvoor beheren we communicatiemiddelen en -kanalen zoals de NDE-website, de nieuwsbrief, de podcastserie en de social media-kanalen. En we optimaliseren de content op deze kanalen om inzichtelijk te maken welke thema's er zijn rondom de nationale infrastructuur, hoe je hiermee aan de slag kunt en hoe het netwerk daarbij kan helpen. Thema's waar Nederland op internationaal niveau voorop loopt, worden ook in het Engels aangeboden.

In 2023 blijven we de samenwerking onderhouden en uitbouwen met contactpersonen bij onder andere de knooppunten, OPEN-organisaties, CLARIAH, Podiumkunst.net, NADD en DEN en het Caribisch deel van het Koninkrijk. Samen optrekken in communicatie gebeurt concreet bij het borgen en promoten van netwerkvoorzieningen, organiseren van en werven voor informatiebijeenkomsten, cursussen en evenementen en bij het produceren en implementeren van content voor het netwerk.

Bijeenkomsten om kennis te delen en het netwerk te versterken vormen de tweede moot binnen communicatie. Ook in 2023 staan jaarlijks terugkerende evenementen op het programma, zoals de HackaLOD, een aantal netwerkbijeenkomsten en de Werelddag van de Digitale Duurzaamheid. Voor deze bijeenkomsten, met een sterk netwerkbevorderend karakter, heeft het de voorkeur om ze op fysieke locatie te houden. Om de inclusiviteit van kennisdeling in het netwerk te waarborgen blijft het

belangrijk om specifieke kennissessies ook deels online te organiseren en/of opnames beschikbaar te stellen. Zo is het ook voor netwerkpartners op grotere afstand makkelijker om te participeren. Daarnaast staat communicatie ten dienste van bijeenkomsten, zoals kennissessies en vragenuren, die worden geïnitieerd vanuit het netwerk.

Voor november 2023 staat de derde editie van de Maand van het digitaal erfgoed gepland. Hiermee krijgen organisaties de gelegenheid om vakontwikkelingen op het gebied van digitaal erfgoed met elkaar te delen. De verwachting is dat de Maand nog meer gedragen wordt door allerlei organisaties in het netwerk zelf. Inzet is verbreding op het gebied van organiserende erfgoedinstellingen en -medewerkers en aanwezigheid van een meer diverse doelgroep. De Maand van het digitaal erfgoed is er namelijk voor alle professionals en vrijwilligers binnen de erfgoedsector, de ontwerpsector, digitale cultuur en podiumkunsten. Bijvoorbeeld mensen die verantwoordelijk zijn voor de digitalisering, collectiebeheer of medewerkers die zich bezighouden met communicatie en publiekstaken. Ook cultuurmakers, journalisten, onderzoekers/studenten en andere professionals zijn van harte uitgenodigd om deel te nemen aan events, online of op locatie.

Beoogde resultaten 2023

Communicatiemiddelen en kennisverbreding:

- contentherziening website gericht op Aan de slag (met de digitale infrastructuur) en Search Engine Optimization;
- Engelse versie van een deel van de website;
- ondersteuning in communicatie en realisatie op de resultaten bij 2.1 t/m 2.4;
- jaarrond gespreide communicatie over geborgde voorzieningen, tools en kerndocumentatie (Nationale Strategie, DERA, Koers van digitaal erfgoed in Nederland) via eigen kanalen en die van partners;
- realisatie podcast-serie.

Ondersteuning netwerkvorming en kennisverbreding:

- organisatie van en werving voor minimaal twee netwerkbijeenkomsten, HackaLOD 2023, Werelddag van de Duurzaamheid 2023;
- ondersteuning, organisatie, planning van diverse bijeenkomsten volgend uit de activiteiten van de werkgroepen en netwerkpartners;
- organisatie van het kader voor de Maand van het digitaal erfgoed en invulling hiervan samen met partners in het netwerk.

Bijlage 1 – Samenwerking in het netwerk

Organisatie van het netwerk

De uitvoering van de Nationale Strategie Digitaal Erfgoed is een opgave die niet door individuele instellingen gerealiseerd kan worden maar die de erfgoedsector gezamenlijk moet oppakken. Het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap ondersteunt de erfgoedsector hierin. De uitvoering van de strategie is sinds 2015 belegd bij het Netwerk Digitaal Erfgoed. Dit netwerk heeft de handschoen opgepakt om de strategie met grote en kleine partijen uit de erfgoedsector verder vorm te geven. Het Netwerk Digitaal Erfgoed vormt een netwerk van (mensen in) organisaties en van andere netwerken. Met de actualisering van de Nationale Strategie zijn er twee platform- en netwerkfuncties ontstaan: Podiumkunst.net en Netwerk Archieven Design en Digitale Cultuur. Deze twee netwerkfuncties kennen een ander niveau van (digitale en organisatorische) volwassenheid. Zij kunnen zoveel mogelijk profiteren van de resultaten die binnen het NDE zijn bereikt.

De sectorale knooppunten dragen in gezamenlijkheid de verantwoordelijkheid voor de inclusiviteit van het netwerk, als sterke partijen in een breder veld van instellingen met dezelfde ambitie. Zij worden alle gefinancierd uit middelen van het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap. Uiteraard is hiervoor voortdurende steun vanuit het ministerie van OCW onmisbaar, vanuit zijn eigen rol en om de inspanningen van het netwerk te valideren. Deze betrokkenheid van OCW als 'authorizing environment' is essentieel. Het Nederlands Instituut voor Beeld & Geluid is penvoerder van het Netwerk Digitaal Erfgoed en ondersteunt de subsidieaanvraag, financiële controle en subsidieverantwoording.

Nationale knooppunten binnen de digitale infrastructuur

Het NDE-bestuur bestaat uit de directeuren van zes nationale collectiehoudende instellingen die daarmee op landelijke schaal de rol van knooppunt vervullen binnen de digitale infrastructuur:

- De KB, nationale bibliotheek heeft een wettelijke verantwoordelijkheid voor het bibliotheekstelsel (openbare en wetenschappelijke bibliotheken) en kernexpertise op het gebied van publicaties.
- Humanities Cluster van de Koninklijke Nederlandse Academie voor Wetenschap is aanspreekpunt voor de sector wetenschap (in afstemming met onder andere NWO en VSNU), penvoerder voor de CLARIAH-infrastructuur (grootschalig data-onderzoek) en heeft kernexpertise op het gebied van digitale onderzoeksgegevens.
- Het Nationaal Archief is rijksarchiefbewaarplaats, heeft een wettelijke taak voor het archiefbestel en heeft kernexpertise op het gebied van digitale archivering van overheidsinformatie.
- Beeld & Geluid heeft een verantwoordelijkheid als media-archief op basis van de Mediawet en kernexpertise op het gebied van audiovisueel erfgoed.
- De Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed heeft wettelijke taken voor onroerend erfgoed en de museale rijkscollectie en kernexpertise op het gebied van collectieregistratie en cultuurhistorische geodata.
- Het Nieuwe Instituut is met de verbreding van de Nationale Strategie het knooppunt voor de sector ontwerp en digitale cultuur.

Deze zes knooppunten kunnen op landelijke schaal afspraken maken over het koppelen en samen ontwikkelen en beheren van technische voorzieningen. Ze hebben door hun sectorale verantwoordelijkheden, wettelijke taken en/of unieke competenties het vermogen om kleine en grote partijen te (ver) binden en te representeren in het overleg met andere knooppunten.

Netwerkberaad

In het netwerkberaad overlegt de directeur-generaal Cultuur en Media met het NDE-bestuur en de directeur Media & Creatieve Industrie over de voortgang en resultaten van het netwerk, de inclusiviteit ervan, het beheer van de netwerkvoorzieningen en de implementatie van de door het ministerie van OCW onderhouden referentiearchitectuur (DERA). Dit overleg is in 2023 op twee momenten ingepland. Met haar verantwoordelijkheid voor de directies Erfgoed & Kunsten, Media & Creatieve Industrie en Internationaal Beleid kan de DG alle domeinen verbinden. De DG kan ook de brug slaan naar het managementteam van OCW en als ambassadeur van het Netwerk Digitaal Erfgoed binnen het ministerie van OCW optreden. De directeur Media & Creatieve Industrie (M&C) is beleidsmatig verantwoordelijk voor digitaal erfgoed. De financiële middelen voor het Netwerk Digitaal Erfgoed en de intensivering digitaal erfgoed staan op de begroting van de directie M&C. Ook valt het beheer van de Digitaal Erfgoed Referentiearchitectuur (DERA) onder haar verantwoordelijkheid. In deze hoedanigheid neemt zij deel aan het netwerkberaad.

Rol van de sectorale knooppunten

De zes sectorale knooppunten hebben tegelijkertijd verschillende rollen: als autonome instelling met een collectie, als instelling met een achterban en als instelling in het brede netwerk. Het bestuur acht het noodzakelijk om hun eigen organisaties een voorbeeldfunctie te laten vervullen en deze 'NDE-compatible' te maken. Dat betekent concreet:

1. eigen collecties persistent en open zichtbaar maken;
2. actief bijdragen aan het Termennetwerk en het Datasetregister;
3. eigen data als linked data beschikbaar stellen;
4. duurzame opslag op orde hebben.

Om dit te bereiken zetten de knooppunten hun organisatievermogen, kennis en budget in en nemen zij actief deel in het NDE-bestuur en in de werkgroepen. In combinatie met de NDE-middelen van het ministerie van OCW levert dit een hefboomwerking op.

Bestuur

Het bestuur concentreert zich op het versterken van de verbinding tussen de structurele activiteiten van de knooppunten en het aansturen van de gezamenlijke activiteiten die bijdragen aan de uitvoering van de Nationale Strategie Digitaal Erfgoed. Het bestuur committeert zich eraan hun activiteiten op elkaar af te stemmen en de leden van de werkgroepen te faciliteren en te ondersteunen in de brugfunctie die zij vervullen naar de eigen organisatie.

Werkgroepen

Afstemming in werkgroepen is erop gericht om vanuit de sectorale knooppunten en andere werkgroepleden resultaten op netwerkniveau te kunnen bereiken. Vanaf 2023 zijn er vier werkgroepen:

- Infrastructuur
- Houdbaar
- Zichtbaar
- Implementatie

Leden van de werkgroepen vormen een brugfunctie tussen de gezamenlijke ambities uit de Nationale Strategie en het 'NDE-compatible' maken van de eigen organisatie. De werkgroepleden zijn aangewezen om hiervoor kennis, organisatievermogen en budget in te zetten en een expliciete verbinding te leggen met de eigen jaarplannen.

Via de netwerkstructuur van het NDE zijn ook provinciale en lokale overheidslagen betrokken bij de Nationale Strategie Digitaal Erfgoed. Het Overleg Provinciale Erfgoedinstellingen Nederland (OPEN) verbindt erfgoedorganisaties op provinciaal en lokaal niveau en stimuleert hen om hun digitaal informatiebeleid uit te werken in lijn met de Nationale Strategie. In samenwerking met OPEN worden de Nationale Strategie en het Netwerk Digitaal Erfgoed onder de aandacht gebracht bij het Interprovinciaal Overleg (IPO) en de Vereniging Nederlandse Gemeenten (VNG). OPEN biedt een netwerk van ondersteuning en deskundigheidsbevordering, onder meer met de digitaal-erfgoed-coaches.

Netwerkgroepen

Netwerkgroepen voeren activiteiten en projecten uit zoals beschreven in de roadmaps/werkagenda's van de werkgroepen en/of in het activiteitenplan (subsidieaanvraag OCW). Netwerkgroepen zijn dynamisch van aard en hebben een tijdelijk karakter. Deelnemers zijn bijvoorbeeld medewerkers van sectorale en thematische knooppunten, van platform- of netwerkfuncties NADD en Podiumkunst.net, organisaties zoals DEN Kennisinstituut cultuur & digitale transformatie, Reinwardt Academie, ErfgoedAcademie, VNIC, CLARIAH, het Landelijk Contact Research Data Management, de Archiefschool, de Museumvereniging, KVAN en Museumregister. Deze organisaties zijn vanuit hun doelstellingen en doelgroepen betrokken bij de verschillende activiteiten in het netwerk.

Netwerkteam

Het netwerkteam bestaat uit een netwerkmanager (1 fte), een chieft technology officer (1 fte), twee netwerkcoördinatoren (in totaal 1,6 fte), een netwerkredacteur (0,8 fte) en een communicatieadviseur (0,8 fte). Een projectcontroller van Beeld & Geluid is toegevoegd aan het team. De KB, nationale bibliotheek en Beeld & Geluid zijn werkgever van de medewerkers.

Taken van het netwerkteam liggen op de volgende terreinen:

1. Signaleren van lacunes en goede voorbeelden.
2. Ontwikkelen van het netwerk door het stimuleren van samenwerking en communicatie.
3. Aanjagen van implementatie van de Nationale Strategie Digitaal Erfgoed en op netwerkniveau verbinden van kansen en mogelijkheden.

Coördinatie van de werkgroepen ligt bij het netwerkteam.

Bijlage 2 – Borging van resultaten

Het Netwerk Digitaal Erfgoed maakte in 2020 de eerste afspraken over de borging van netwerkvoorzieningen. In het Netwerkberaad in oktober 2019 is de stapsgewijze aanpak vastgesteld waarmee we in netwerkverband afspraken maken over het beheer, de governance, de financiering, de gebruikersondersteuning, de communicatie en de ontwikkeling van voorzieningen in een cyclisch proces. Daarmee is de aanpak en de fasering transparant en kan door OCW en in het netwerk richting gegeven worden aan het proces. Ten slotte ontstaat duidelijkheid over de financiële en organisatorische randvoorwaarden die nodig zijn om de borging (en de route daarnaartoe) te kunnen ondersteunen. Borging van netwerkvoorzieningen wordt een expliciet onderwerp in bijvoorbeeld managementafspraken en andere overleggen van OCW en de landelijke knooppunten, beleids- en jaarplannen en in de herijking van de Nationale Strategie Digitaal Erfgoed. Zo ontstaat structureel aandacht voor nieuwe inspanningen in het netwerk die boven de ‘traditionele’ opdracht aan organisaties uitstijgt.

DERA en borging

De DERA geeft aan dat een generieke voorziening (netwerkvoorziening) beheerd wordt door een ‘Beheerder generieke voorziening’. Deze beheerder dient ervoor te zorgen dat de voorziening voldoet aan functionele en niet-functionele eisen. Maar de DERA geeft niet aan hoe de verdere invulling van deze rol eruitziet en evenmin wat dit betekent voor de betreffende voorziening. Voor de borging is een verdieping van deze rol echter noodzakelijk. Deze wordt sinds 2020 vanuit de domeingroepen ingevuld en kan in overleg met de Architectuurraad in een nieuwe versie van de DERA verwerkt worden.

Netwerkvoorzieningen als cyclisch proces

In 2020 heeft het netwerk de consequenties uitgewerkt voor de rollen en verantwoordelijkheden van de organisaties die zich over netwerkvoorzieningen gaan ontfermen en wat dit betekent voor de benodigde mensen en middelen. Hierbij gaat het om onder meer technisch beheer, applicatiebeheer, functioneel beheer. Maar ook om netwerkondersteunende taken als gebruikersondersteuning, kennisdeling, coördinatie en monitoring. In de afgelopen jaren zijn NDE-middelen ingezet voor het financieren van het beheer van applicaties en diensten. Na afronding van nieuwe netwerkvoorzieningen, bijvoorbeeld door het intensiveringsprogramma, ontstaat de ruimte om goed inzicht te krijgen in de benodigde exploitatieafspraken voordat deze gemaakt hoeven te worden. Er is een cyclisch proces waarin bestaande voorzieningen worden doorontwikkeld, nieuwe voorzieningen worden ontwikkeld en ondergebracht in het netwerk, of waarvan het aanbod wordt beëindigd. Eens in de twee jaar zullen voorzieningen volgens een set criteria geëvalueerd worden.

Met het inrichten van een cyclisch proces zorgen we ervoor dat nieuwe voorzieningen tijdelijk gefinancierd kunnen worden, doordat bestaande voorzieningen worden overgenomen door beheerders. In de komende jaren zal telkens gereviewd worden welke voorzieningen voldoende afgerond zijn om in beheer te kunnen worden genomen. Structurele middelen zouden de zorgvuldigheid van dit proces waarborgen en daarmee de kwaliteit van de inbeheername verbeteren.

Buiten de scope van NDE-activiteiten vallen:

- Beheer en onderhoud van digitale collecties.
- Erfgoedinformatie zichtbaar, bruikbaar en houdbaar maken: het Netwerk Digitaal Erfgoed neemt deze taak niet over van erfgoedinstellingen. Zij blijven zelf verantwoordelijk voor het lokale beheer, het onderhoud en de beschikbaarstelling van collecties.
- Auteursrechten: instellingen dragen zelf zorg voor het verkrijgen van de rechten voor het beschikbaar stellen van digitaal materiaal.
- Digitalisering: het digitaliseren van analogo materiaal en het metadateren van erfgoed is weliswaar van groot belang, maar geen onderdeel van de activiteiten.
- Dagelijkse communicatie over voorzieningen die geborgd zijn bij organisaties in het netwerk (bijvoorbeeld helpdeskfuncties, trainingen, digitale toegankelijkheid van websites).

Buiten de scope geplaatste onderdelen kunnen alleen nog worden meegenomen, nadat dit door het bestuur en de subsidiegever als afwijking is goedgekeurd.